

Door *Caroline Wisse-Weldam*

Jaar van het Voorlezen

Inleiding

2013 is door Stichting Lezen uitgeroepen tot Jaar van het Voorlezen. Kijk maar eens op www.lezen.nl. Hier vind je meer informatie over (voor)lezen en hoe belangrijk dit eigenlijk is. Is voorlezen alleen voor peuters en kleuters of kan het ook nog op de middelbare school? En hoe doe je het eigenlijk?

Opzet van deze lesbrief

Deze lesbrief gaat dus over voorlezen. Iedereen is weleens voorgelezen. Op school, thuis, door een van je ouders, broers of zussen, opa of oma. Misschien lees je zelf ook wel voor aan je broertje of zusje, neefje of nichtje of aan je oppaskind. Misschien word jij ook nog voorgelezen. Iedereen kan voorlezen en iedereen kan voorgelezen worden.

In deze lesbrief leer je hoe je het beste kunt voorlezen en beoordeel je klasgenoten aan de hand van fragmenten. En natuurlijk ga je zelf ook voorlezen. Veel voorleesplezier!

Hoe lees je goed voor?

Als voorlezer heb je een belangrijk doel: ervoor zorgen dat jouw publiek luistert. De volgende punten kunnen je daarbij helpen:

- Lees verstaanbaar voor. Articuleer goed. Dit betekent dat je de woorden duidelijk uitspreekt en dus niet mompelt.
- Lees in een rustig tempo voor. Als je te snel leest, kan het publiek je niet goed verstaan. Als je te langzaam leest, wordt het saai. In beide gevallen haakt jouw publiek af en luistert het niet meer naar je.
- Zorg voor voldoende afwisseling in je stem. Met jouw stem maak je het verhaal spannend of romantisch. Je kunt de boosheid van iemand benadrukken door harder te praten. Bij een verlegen personage ga je juist zachter praten. Je kunt spanning ook opwekken door af en toe te vertragen of te versnellen. Maar let op dat je wel verstaanbaar blijft. Dit betekent niet dat je elk personage een andere stem moet geven. Bij kleuters is dit leuk, maar bij leeftijdgenoten wordt dit al gauw kinderachtig.
- Houd rekening met leestekens: als er een punt staat, gaat je stem omlaag. Bij een komma haal je adem. Bij een vraagteken gaat je stem omhoog en een uitroepteken vraagt om aandacht. Dit is meestal een uitroep van iemand, bijvoorbeeld: 'Pas op!'

- Je leest voor en dus kijk je je publiek af en toe aan. Als je stil leest, kijk je alleen maar naar de letters in je boek. Als je voorleest, vertel je een verhaal. Door je publiek aan te kijken, betrek je het bij het verhaal.
- Zorg ervoor dat je gezicht goed te zien is voor het publiek. Als je naar iemand luistert, kijk je die persoon graag aan. Haren die voor je ogen hangen of de klep van een pet belemmeren het zicht.
- Lees – als dit mogelijk is – de tekst eerst zelf, zodat je weet wat er komt. Hierdoor ben je voorbereid op moeilijke zinnen of woorden en kun je jezelf alvast inleven in de tekst.

Als jij goed voorleest, is je publiek automatisch stil. Het publiek leeft dan mee met het verhaal. Misschien wordt er zelfs meegelachen!

Opdracht 1

Lees de volgende fragmenten. Gewoon voor jezelf, dus je hoeft nog niet voor te lezen.

Fragment 1

Zonder parachute uit een vliegtuig geduwd worden. Met een rotvaart in een auto rondscheuren, die je met geen mogelijkheid kunt besturen. In het diepe gegooid worden, terwijl je nooit zwemmen hebt geleerd. In een vreemde stad verdwalen en aan niemand de weg kunnen vragen omdat iedereen Japans spreekt. Zo voelde het. Maar dat dan allemaal tegelijk. Ik wist niet wie ik was, waar ik was en hoe ik op deze verlaten plek terecht was gekomen. Mijn kop deed barstens zeer, dat wist ik wel. Het was alsof iemand er met een hamer alle herinneringen uit had geslagen – en hoe hard ik het ook probeerde, ik kon ze niet meer terugvinden. Alles was ineens volkomen onzeker, geheimtaal en niet te vertrouwen. Ik was er wel maar toch ook niet en dat gaf een behoorlijk creepy gevoel. Meer dan creepy. Eerlijk gezegd deed ik het bijna in mijn broek – een jeans met rafelige broekspijpen die me ook al niet bekend voorkwam – van angst. Ik verlangde naar een veilige plek, een bed of desnoods een hol, waar ik in weg zou kunnen kruipen, maar er was niets beschuttends te vinden op deze uitgestrekte gele grasvlakte. Geen huis, geen boerderij, zelfs geen schuurtje. Alleen een eindeloze asfaltweg die het kale landschap doormidden spleet. De lucht erboven leek vloeibaar door de hitte.

Ikzelf trouwens ook. Mijn blouse – complete stranger nummertje zoveel – plakte aan mijn kletsnatte rug. Er zat een scheur in de mouw en de huid eronder was geschaafd. Had ik soms een ongeluk gehad? Was ik op mijn hoofd gevallen en door de klap mijn geheugen kwijtgeraakt? Ik tuurde om me heen. Maar nergens zag ik een gecrashte scooter of een over de kop geslagen auto – alsof ik als Icarus met gesmolten vleugels uit de lucht was komen vallen. Icarus, die kende ik blijkbaar wel. Ik had liever geweten hoe ik zelf heette. Als ik mijn naam eenmaal terug had, dan kwam de rest vanzelf ook ... Wacht! Koortsachtig groef ik met mijn handen in de zakken van mijn spijkerbroek. Ik tastte mijn blouse af, voelde in het minizakje op de borst. Leeg. Geen identiteitsbewijs, geen boodschappenbriefje, helemaal niks. Mijn ooghoeken jeukten en mijn gedachten sloegen op hol. Dit was een grap. Zo meteen zou er een candid-cameraman uit het gras omhoog springen en grijnzend 'Gotcha!' roepen. Of misschien was ik niet echt, bestond ik alleen in het hoofd van een of andere fantast. Of nog erger: ik was zelf gek geworden. Ik boog mijn hoofd en duwde mijn vuisten tegen de opkomende tranen. Dit kon niet waar zijn. Ik droomde en zou dadelijk wakker worden. Maar toen ik weer opkeek, zat ik nog steeds op dezelfde plek in de snoeihete zon. Ik besepte dat ik twee keuzes had: hier levend verbranden of hulp zoeken. Ik koos voor het laatste. Zodra ik probeerde op te staan, zakte ik door mijn enkel en plofte weer neer. De kloppende pijn benam me bijna de adem. Ik maakte mijn veter los en schoof mijn sok – een donkerblauwe met een 7 erop, die ook al geen bellen deed rinkelen – omlaag. De enkel was dik en gezwollen. Aangezien er geen arts in de buurt was, pakte ik hem weer in en trok de veters zo strak mogelijk aan. Hopelijk gaven de bergschoenen – nooit eerder gezien, maar ze zagen er gebruikt uit en pasten precies – genoeg steun om te kunnen lopen. Voor de tweede keer ging ik staan, ditmaal voorzichtiger. Ik deed een paar passen. Het voelde niet prettig, maar ik bleef tenminste

overeind. En nu? Op een lift kon je hier waarschijnlijk lang wachten. Lopen was ook geen optie, met dat rotbeen kwam ik niet ver. Had ik maar een mobieltje ... Mijn adem stokte. Boven het gele gras stak een groene molshoop uit. Een rugzak! Van mij? Ik vergat mijn enkel en haastte me met een bonkend hart naar het onwezenlijke groene ding voordat het – ik was nergens meer zeker van – ineens zou verdwijnen. Hebbes. Vol verwachting tilde ik de rugzak op aan het hengsel en klemde hem tegen mijn buik. Mijn vingers trilden zo erg dat ik de sluiting bijna niet loskreeg. Ja, een klikje! Ik hield de tas ondersteboven en liet het spullen regenen. Een flesje tolde voor mijn voeten. Water! Ik merkte ineens hoe dorstig ik was. Ongeduldig draaide ik de dop los en klokte de inhoud naar binnen. Pas toen het flesje halfleeg was, bedacht ik dat ik het beter rustig aan kon doen. Wie weet hoe lang het nog zou duren voordat ... Niet aan denken! Ik plantte het flesje naast me en veegde met de rug van mijn hand de druppels van mijn mond. Met samengeknepen ogen bekeek ik de andere schatten die de tas had uitgespuwd. Een lichtblauwe pyjama en een boxershorts. Een tandenborstel en een tube tandpasta. Dingen die je meenam als je ergens ging logeren. Was ik op doorreis? Waar had ik de afgelopen nacht geslapen? Geen idee. De paniek kroop weer als een krab naar mijn keel. Ik probeerde het te negeren door me op de inhoud van mijn tas te focussen. Een rolletje bankbiljetten – ik nam niet de moeite om ze tellen en propte ze in mijn broekzak. De baseballcap was een lot uit de loterij; zodra ik hem op mijn gloeiende kop zette, gaf de klep mijn ogen schaduw en rust. Verder lagen er een foto van een of ander groot grijs gebouw en een bestellijst van de Pizza Hut in het gras. Volkomen nutteloos in de onbewoonde wereld. Het was niet eerlijk. Waarom moest mij dit overkomen? In mijn hoofd wipte een dekseltje open. Een gifgroen monster floepte naar buiten als een geest uit een fles. Het wilde bloed zien en beuken, er was geen houden meer aan. Ik schopte tegen het gras, want er was niets of niemand anders om tegenaan te schoppen. Ik vloekte tegen de lucht, koelde mijn woede op de rugzak, stompte op de stof en ... Er was iets hards in het voorvak! Mijn kwaadheid verdween even abrupt als ze gekomen was. Ik hijgde van inspanning. Het lipje sneed in mijn vinger. Na drie keer trekken gaf de rits eindelijk mee. De rijen tanden grijnsden me toe als een opengesperde muil. Ik wurmde mijn hand naar binnen en ... Zodra ik de omtrekken van een telefoon voelde, begon ik hysterisch te lachen. Ik kon niet meer stoppen, mijn hele lijf werd slap en ik rolde schaterend door het gras. Lang leve de moderne techniek. Ik was gered! Dacht ik.

Uit: *Boy 7*, Mirjam Mous, Van Holkema & Warendorf, 2011.

Fragment 2

Oorlog

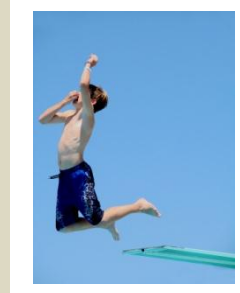
Ze zouden naar het zwembad
en ik mocht wel mee
als ik maar niet weer ging janken:
de Grote Jongens waren er vast ook

We renden naar het diepe eerst en doken zo, met tien tegelijk
(ik kan niet duiken, dus ik sprong gewoon)

We klommen eruit voor de volgende duik
toen Michael ze zag, en siste: 'Daar!'
De jongens met de kettinkjes
en een paar
met okselhaar

Ze grijnsden naar ons en wezen naar mij
en iets te hard fluisterden zij
'Wat een niemand, wat een spriet.'
net zodat ik het best kon horen

Even later was het oorlog
Tekkelen, glijen, bommetjes vlakbij en randje douwen,
onderhouden, proesten, schoppen, blauwe plekken,
schuilen bij het bubbelbad, onze gele mat gejat
Badmeesters keken wel maar zeiden niets

Job een bloedneus
 Bram zijn knieën lagen open,
 en ik, ik was zowat verzopen
 We spraken af bij elkaar te blijven
 en altijd iemand op de uitkijk
 ik knikte ja
 maar even later
 zat ik toch op de wc
 deur dicht
 en ik moest niet eens een beetje
 Ik zat daar maar
 hoorde ze roepen:
 'Dissus, waar is Dissus heen?'
 Handen op mijn oren
 Mijn ogen prikten van het chloor
 Snot liep mijn neus uit
 en ik wilde
 niets anders
 dan gewoon
 gewoon
 naar huis

Uit: *Dissus*, Simon van der Geest, Querido, 2010.

Fragment 3

'Je moet je echt eens sexier gaan kleden, hoor Jen. Zo word je nooit ontgroend.' Jennifers tanden knarsten van onderdrukte woede bij die opmerking. Waar bemoeide Vanessa zich toch altijd mee? Alsof het haar niets deed, trok ze haar schouders op. 'Doe anders dit knoopje eens open,' ging Vanessa onverstoorbaar verder. Ze strekte haar handen uit naar Jennifers blouse. Met een ruk draaide Jennifer haar bovenlichaam weg. Vanessa trok een pruillip. 'Nou, sorry hoor, ik wil je alleen maar helpen.' 'Dat hoeft niet, Vanessa, laat mij nu maar.' 'Oké, maar beloof me één ding: dat ik je mag opmaken als we naar het schoolfeest gaan. Bij mij thuis.' 'Ik ... ik weet niet,' stamelde Jennifer. Ze had er altijd moeite mee om ronduit 'nee' te zeggen. 'Jawel joh, met Linda heb ik al afgesproken dat ik haar make-up doe. En bij jou mag het ook, hè Demi?' 'Mij best,' zei Demi, die er tot dan toe zwijgend bij had gestaan. 'Dan kom jij ook wel, hè Jen?' drong Vanessa aan. 'Gezellig, joh.' 'Goed dan.' Ze zou er toch niet onderuit komen. Tenzij er in de anderhalve week dat het nog zou duren voordat het feest plaatsvond iets veranderde. 'Weet je wat ik ga doen voor het schoolfeest?' vroeg Vanessa de meisjes. 'Ik ga mijn wenkbrauw laten piercen.' 'O, leuk,' zei Jennifer beleefd. 'Wacht even, daar heb je Nancy.' Vanessa stevende op een meisje af dat kennelijk Nancy heette, terwijl het groepje haar zwijgend nakeek. Daarna verdween ze met Nancy de trap af. [...] Toen om één uur eindelijk de bel ging, was ze blij dat ze weer in de klas zat, al begon mevrouw Sennema van Duits met haar altijd saaie les. De lerares draaide zich naar het bord en pakte een krijtje. Kennelijk had ze voor de les in de wind gelopen, want haar haren vormden een soort vogelnest op haar achterhoofd. Jennifer scheurde een stuk van een blaadje uit haar schrift en schreef erop: *Moet je dat haar zien*. Stiekem schoof ze het briefje naar Demi, die naast haar zat. O nee, dacht ze plotseling, nu doe ik het ook al. Snel wilde ze het briefje terugpakken, maar op dat moment had Demi haar hand al op het papiertje gelegd. 'Laat los, ik moet het terug hebben,' fluisterde Jennifer. Ze trok het onder Demi's hand vandaan. 'Nee, geef,' fluisterde Demi, die door Jennifers gedrag juist extra nieuwsgierig werd naar de inhoud. Ze probeerde het stukje papier uit Jennifers hand te grissen. 'Wat is dat daar? Geef maar hier, dat briefje.' Mevrouw Sennema stond voor Jennifers tafel en hield haar hand op. Met een rood gezicht deed Jennifer wat haar gevraagd werd. De lerares Duits vouwde het papiertje open en las. 'Wie van jullie twee heeft dit geschreven?' vroeg ze toen ze opkeek. 'Ik,' zei Jennifer zacht. 'Het is heel flauw om opmerkingen te maken over iemands uiterlijk, Jennifer,' zei de lerares streng. Ze keek Jennifer minachtend aan. 'Het gaat jou niets aan hoe anderen eruitzien.' Alle meisjes in de klas staarden haar wantrouwend aan. Jennifer kon wel door de grond zakken.

Uit: *Een fout vriendje*, Ellen de Wachter, Van Holkema & Warendorf, 2004.

Fragment 4

In de deuropening staat een lange, dunne schaduw. Een man zonder gezicht. Pas als Ida's ogen aan het licht gewend zijn, herkent ze de schaduw. Het is die zorgeloze jongen uit de bus. De jongen met wie het niet goed zal aflopen. 'Ga weg,' zegt ze. Ze heeft al te veel mensen gezien vandaag. Haar oren suizen. Maar de jongen blijft staan. Ze ziet hem naar Sjoukje kijken, en ze merkt dat hij even terugdeinst wanneer hij het uitdrukingsloze oog ziet. Het verbaast haar niets. Zo'n jongen is alleen maar flink aan de buitenkant. 'Ik ben Luuk,' zegt de jongen. Hij wijst naar Sjoukje. 'Wat is er met haar aan de hand?' 'Hoe bedoel je?' vraagt Ida. Als hij haar nu vraagt naar haar vingers, of naar het oog, dan schopt ze hem. Dat heeft ze nog nooit gedaan – iemand geschopt. Maar vanavond kan alles. 'Waarom huilt ze?' vraagt de jongen, die dus Luuk heet. 'Wat durft ze niet?' Ida zwijgt, en Sjoukje veegt een paar tranen van haar wang. Ze gebruikt haar gezonde hand – die met vijf vingers. Ida wil er niet op letten, maar ze ziet het toch. 'Ik durf niet naar boven,' zegt Sjoukje zacht. 'Er zijn daar zo veel kinderen. En we slapen recht onder het dak. Stel je voor dat er bommen komen. Dan vallen die door het dak op ons hoofd.' Luuk steekt zijn handen in zijn zakken en leunt tegen de deurpost. Ida kijkt naar de stoffige grond en slaat haar arm nog wat vaster om de schouders van het kleine meisje. 'De oorlog is voorbij,' hoort ze Luuk zeggen. 'Er zijn geen bommen meer. We gaan met z'n allen op reis en eerst mogen we hier op zolder slapen – dat is toch fijn?' Maar Sjoukje schudt haar hoofd. 'Ik geloof het niet. Er kunnen verdwaaalde bommen zijn. Of vliegtuigen die nu pas naar huis gaan. Dat kan toch?' Nu kijkt Ida toch weer op. Ze wil zijn antwoord horen. Hoe weet hij zeker dat de oorlog voorbij is, na vijf jaar chaos? Jarenlang kon je niet geloven wat er in de krant stond. Gevechten werden gewonnen, en dan bleken ze later verloren. Mensen leken dood, en dan waren ze toch nog in leven. Kijk langs de weg. Daar waarschuwen ze nog steeds voor mijnengevaar. Ingespannen kijkt ze naar zijn gezicht, terwijl ze wacht op zijn antwoord. Ze wil dat hij zegt dat het goed is. Dat verdwaaalde bommen niet bestaan. Dat iedereen weer thuis zal komen. 'Ach ...' Luuk haalt zijn schouders op. 'Weet je, alles is mogelijk. Maar als er bommen vallen, dan zit je hier echt niet beter. Dan krijg je niet alleen een bom op je kop, maar ook de hele fabriek.' Ida krimpt tegelijk met Sjoukje in elkaar. Ze wil hem uitschelden, maar het lukt niet. De nacht komt steeds dichterbij. Straks ligt ze op een dunne stromatras tussen vijfhonderd kinderen die ze niet kent. Dan kan ze niets anders doen dan aan thuis denken. Aan mama, die steeds dunner wordt. Aan papa's zonnebloemen, die straks uitgebloeid zijn. Alles is beter dan die zolder. Dus als Luuk naar voren komt, zegt ze niks. Hij gaat aan de andere kant van Sjoukje zitten, en pakt voorzichtig haar hand vast. Het handje met de drie vingers, maar het lijkt alsof dat hem niets kan schelen. 'Mijn moeder zong altijd voor me,' zegt hij, zonder verlegenheid. 'Vroeger, als ik een nachtmerrie had. Als ik bang was.' [...] 'Mijn vader,' zegt ze, 'kan verhalen vertellen als de beste. Als hij een verhaal verzint, dan vergeet je alles om je heen.' Het is even stil, en dan knikt Luuk. 'Goed, dan verzinnen we een verhaal.' Hij veegt een pluk blond haar van zijn voorhoofd. 'Eens kijken. Er was eens ...' Ida kan er niets aan doen. Ze houdt haar adem in. Ze voelt de ruwe fabrieksmuur in haar rug, en Sjoukjes warme lijfje naast zich. Het kleine kamertje ruikt naar de sigaren die papa voor de oorlog rookte. Vroeger, toen er nog geld was. In de verte klinken de stemmen van vijfhonderd kinderen die nog lang niet slapen. 'Dit verhaal,' zegt Luuk zacht, 'speelt in de zomer van 1945. Nu dus. Of gisteren. Of vorige week.' [...] 'Eerst mochten ze in een echte fabriek slapen, en daarna reden ze helemaal naar Denemarken.' 'En wat ze daar zagen,' zegt Luuk zacht, 'was mooier dan ze ooit hadden kunnen dromen.' 'Er waren groene heuvels en rode boerderijen.' Nu praat Ida ook rustig, precies zoals papa vroeger altijd deed. 'Koeien die romige melk gaven en bomen ...' '... die aan iedere tak een gehaktbal hadden hangen!' Luuk lacht. 'In de rivier stroomde roze limonade en elke regenton zat tot de rand toe vol met stampot.' 'En in december,' zegt Sjoukje verlangend, 'stond elke tuin vol pepernoten en taaitaai. En dan dansten de speculaaspoppen rond een meer van warme chocola.' 'Precies!' zegt Luuk. 'Dat is nou het land waar wij naartoe gaan.' Ida ziet het voor zich. En Sjoukje vast ook, want haar schouders trillen niet meer. 'Kom je mee?' vraagt Luuk. 'We gaan slapen.' Het meisje knikt. Ze staat op, en samen met Luuk loopt ze de gang in. Ida volgt een paar stappen achter hen. Ze denkt aan Sjoukje, die twee vingers en een oog verloor toen er een bom viel op haar huis. Iedereen ziet wat de oorlog met haar heeft gedaan. Ida kijkt naar haar eigen handen. Aan haar zie je niets. Op zolder is het nu bijna stil. Zachtjes loopt Ida naar haar stromatras. Als ze straks niet kan slapen, dan zal ze denken aan morgen. Morgen zal ze Duitsland zien. De mensen, de huizen, de aarde. Ze is bang. En ze kan niet wachten.

Uit: *Ik kan nog steeds niet vliegen*, Anna Woltz, Leopold, 2012.

Opdracht 2

Vorm een groepje van vier en verdeel de fragmenten. Iedereen bereidt zijn/haar fragment voor volgens de uitleg 'Hoe lees je goed voor?'. Eén voor één lezen jullie je eigen fragment voor. De andere drie vullen dan het volgende observatieformulier in door kruisjes te zetten in de juiste kolommen.

	Observatie van klasgenoot 1			Observatie van klasgenoot 2			Observatie van klasgenoot 3		
	Ja	Beetje	Nee	Ja	Beetje	Nee	Ja	Beetje	Nee
Heeft de voorlezer meteen de aandacht van iedereen?									
Is de voorlezer goed te verstaan?									
Leest de voorlezer in een prettig tempo voor?									
Zit er genoeg afwisseling in zijn/haar stemgebruik?									
Is het gezicht van de voorlezer goed zien?									
Kijkt de voorlezer het publiek af en toe aan?									
Begrijpt het publiek wat de voorlezer voorleest?									

Opdracht 3

Bespreek in jouw groepje hoe het voorlezen is gegaan aan de hand van de ingevulde observatieformulieren. Geef elkaar tops (wat ging goed?) en tips (wat kan beter?).

Opdracht 4

Discussieer over de volgende stellingen. Gebruik daarvoor je voorleeservaring van opdracht 2.

- Een zielig fragment lees je anders voor dan een spannend fragment.
- De voorlezer kan het publiek beïnvloeden.
- Als je voorleest, begrijp je minder goed waar het verhaal over gaat dan als je luistert.
- Het maakt niet uit voor het publiek of je snel of langzaam voorleest.
- Behalve de Boekenweek en de Kinderboekenweek moet er ook een Voorleesweek komen.